

Nazmiye Hazar'ın Eğitim Yönetimi Hakkında Prof. Dr. Ahmet Aypay ile Yapmış Olduğu Röportaj

Bu yazı 3.8.2020 tarihinde <http://www.nirvanasosyal.com/h-879-nazmiye-hazarin-egitim-yonetimi-hakinda-prof-dr-ahmet-aypay-ile-yapmis-oldugu-roportaj.html> adresinde yayınlanmıştır.

Nazmiye Hazar: Hocam öncelikle dünyada hala daha olumsuz etkileri ile ülkelerin adeta kabusu olmuş olan “Corona Virüsü” ile yaşadığımız bu günlerde sizinle yapmak istediğim görüşmeyi kabul ettiğiniz için teşekkür ederim. Ben hemen konumuz eğitim yönetimi olmuşken sorularımı sığağı sığağına şu pandemi sürecini de ele alarak size yöneltmeden önce biraz bize kendinizden bahseder misiniz lütfen?

Ahmet Aypay: 1991 Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitim Yönetimi ve Planlaması bölümü mezunuyum. Ardından Hacettepe Üniversitesi'nde önce İngilizce hazırlık eğitimi aldım sonra yüksek lisansa başladım (1991). O arada hem öğretmen hem öğretim görevlisi olarak atamam yapıldı. Dicle Üniversitesi Siirt Eğitim Fakültesi'ne atandım. Yüksek lisans tez aşamasında 1993 yılında ÖSYM tarafından yapılan YLS yurtdışı sınavını kazanarak ve burslu olarak ABD'de American University, Washington, D.C.'de eğitim yönetimi yüksek lisans (1996), Vanderbilt Üniversitesi'nde liderlik, organizasyonlar ve politika bölümünde doktora eğitimimi (2001) tamamladım. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nde yardımcı doçent ve doçent olarak 2009 yılına kadar çalıştım. Bu dönemde YÖK'te danışmanlık ve ODTÜ'de ek görevli olarak lisans ve lisansüstü düzeyde dersler verdim. 2009-2016 arası Eskişehir Osmangazi Üniversitesi'nde profesör olarak görev yaptım. İki yılı aşkın bir süredir de Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde görev yapmaktayım.

Nazmiye Hazar: Hocam çok teşekkür ediyorum. Eğitim yönetimi alanında yüksek lisans ve doktora süreçleri ile ilgili gerek Türkiye'de YÖK ve KKTC'de YÖK- YÖDAK işbirliği içerisinde eğitim fakültelerinde bu alanlarda yüksek lisans ve doktora eğitim programlarına öğrenci ilgisinin olduğunu gözlemlemekteyiz. Bu bağlamda “Eğitim Yönetimi, Denetimi, Ekonomisi, Planlaması” bölümlerinde öğretilen derslerin temel amacından bahseder misiniz? Hedefler ve hedef kitlenin genel özelliklerinden bahseder misiniz?

Ahmet Aypay: Evet, kısaca Eğitim Yönetimi programları diyelim. Diğer programlar da var ve öğretmen sayısı fazla olunca, meslekli gelişim ve akademik kariyer seçenekleri olarak lisansüstü eğitime talep artıyor. Ayrıca, lisansüstü eğitim atama ve yükselmeler de (okul

müdürlüğü, tayin vb. gibi) avantaj sağladığı zaman önem kazanmaktadır ve talep artmaktadır. Türkiye’de lisansüstü eğitim temelde akademik bir eğitimidir. Yani, akademisyen olmak için tasarlanmıştır. Uygulamaya dönük ve birebir öğretmenlerin ve uygulamadaki bireylerin ihtiyaçlarına dönük değildir. Bu önemli bir problemdir. Özellikle, doktora düzeyinde yok ama tezsiz yüksek lisans aslında çok talihsiz bir biçimde formasyon eğitiminden kalma olumsuz bir algı yapıştı üzerine 2000’li yıllardan itibaren. 3,5+1,5 yıllık programlar tezsiz yüksek lisans olarak kabul edilmişti. Başlangıçta kontenjanları sınırlı ve ALES puanı ile öğrenci alınan programlar, ALES şartı da kaldırılınca hızla kitleselleşti ve bazı olumsuz örnekler ve bazı devlet ve özel üniversitelerin ticari kaygılarla program açmaları sonucu bugünkü olumsuz algı kalıcı hale geldi.

Aslında MEB ve okullar öğretmenlerden tezsiz yüksek lisans talep etmelidir! Bir şartla, üniversitelerin de bu programları öğretmenlerin ihtiyacına yönelik olarak tasarlamaları kaydıyla. Yani iyi bir kuram ve uygulama dengesinin kurulması durumunda en faydalı olacaklardır. Bu programlar temelde okuldaki uygulamaları geliştirmek, öğretmenlerin mesleki gelişimine hizmet etmek ve okul gelişimini desteklemek amacıyla tasarlanmalı, sunulmalı ve tamamlanmalıdır. Bu durumda hem öğretmenlere, öğrencilere, velilere, akademik personele, yöneticilere ve MEB’e daha yararlı olacak ve daha keyifli programlar olacaklardır.

Halihazırda var olan programları akademik personel yetiştirmeye yönelik tezli yüksek lisans programlarının az farklılaştırılmış bir biçimindedir. Uzaktan eğitim yoluyla verilen programlar da buna dahildir. Bu da hem öğrenenlerde bir isteksizliğe yol açmakta hem de öğretim elemanları için motivasyon düşürücü olabilmekte ve arzulanan sonuçlar yeterince elde edilememektedir.

Söylemeye çalıştığım, sizin sorunuzdaki gibi eğitimde lisansüstü programların temel hedef kitlesi ve öğrencileri, tüketicileri öğretmenlerdir. Bu bir kamu hizmetidir ve öğretmenlerin ihtiyaçlarına göre tasarlanmalıdır. MEB’de bunu talep etmelidir. Akademik lisansüstü programları akademisyen yetiştirmek amacıyla bir yandan devam edecektir. Bu programların kalite ve içerik açısından sürekli bir biçimde kalite kontrolü ve sürekli geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Bu durumda arzulanan nitelik ve nicelik dengesi sağlanabilir ve daha ileri düzeyde programlar geliştirilebilir.

YÖK’ün burada hatalı bir uygulaması var. Tezsiz yüksek lisans programlarına doktora programlarına başvuru hakkı bile verilmemektedir. Bu yanlıştır çünkü tezli veya tezsiz yüksek

lisans yüksek lisansdır. Bu bir yüksek lisans değilse, adından yüksek lisans ifadesi çıkarılmalıdır. Sertifika vb. başka bir ad verilebilir. Ama bu bir yüksek lisans ise, koşulları sağlamak kaydıyla mezunları doktora başvurabilme hakkına sahip olmalıdırlar. Doktora yapabilmek hakkına, şartları sağlamak kaydıyla yapabilmelidir. Doktoranın şartları yükseltilebilir. Ancak, daha başlamadan tezsiz yüksek lisans öğrenimi görenlerin bu şekilde motivasyonlarının kırılması hem eğitim açısından sakıncalı bir uygulamadır hem de dünyanın hiçbir gelişmiş ülkesinde böyle bir uygulama olmaz. Eğitimin özü gelişme ve geliştirmedir. Öğrenciye aslında aldığın eğitimin sana gelecekte çok faydası olmayacak diye eğitim veremezsiniz. Verirseniz, başarılı olmaz. O zaman öğrenci de ban uğraştırmayın, şu diplomayı verin de gideyim diyebilir. Tüm bu olumsuzluklara rağmen, MEB bünyesinde kendini tezli, tezsiz, uzaktan eğitim programlarına para, emek, çaba ve fedakarlıkla devam eden on binlerce öğretmen bulunmaktadır. Bu aslında eğitimcilerin ciddi bir lisansüstü eğitim talebinde bulduklarını göstermektedir.

Diğer yandan, akademik olmayan uygulamacılar için, nasıl tezsiz yüksek lisans doktora programı açılmasına da izin verilmelidir. Bunlar yapılırken, bu programların kriterlerinin belirlenmesi ve yüksek standartlardan ödün verilmeden yapılmalıdır.

Bu ihtiyacı gören MEB, YÖK ve üniversiteler ile iş birliği içinde az önce bahsettiğim sorunları çözmeye yönelik olarak mesleki gelişim programları oluşturmaya çalışmaktadır. Umarım bu çalışmalar da öğretmenlerimize faydalı programların ortaya çıkmasına yol açar ve gelişimlerine katkıda bulunur.

Nazmiye Hazar: Peki hocam eğitim yönetimi ile ilgili gerek Türkiye’de gerekse Kıbrıs’ta hiçbir üniversitede “Eğitim Yönetimi, Denetimi, Ekonomisi ve Planlaması”adı altında bir lisans olmadığını biliyoruz. Bu durumla ilgili bir takım araştırmalarda bu bölümün lisans programlarında olmasının gerekliliği ile ilgili öneriler olduğunu görmekteyiz. Bu durumla ilgili sizin görüşleriniz nelerdir?

Ahmet Aypay: Evet, lisans programları açılmasına yönelik olarak yürütülen bu tartışma, bu programlar kapandığından bugüne devam etmektedir. Kendi isimleriyle ve başlı başına bu programların ülkenin tüm üniversite ve fakültelerinde yaygın bir şekilde açılmasının çok yararlı olmayacağını düşünenlerdenim. İlk olarak, sınırlı sayıda bölge veya merkezi üniversitelerde altyapısı uygun olan, gelişmiş fakültelerde sınırlı sayıda uzman yetiştirmek amacıyla açılabilir. İkinci olarak, tüm eğitim fakültesi programlarında öğrenim gören öğrencilere açık bir çift ana dal veya yan dal programı olarak düşünülebilir. Eğitim yönetimi

için söylüyorum, bu aşamada kendi başına bu programların açılmasının doğrudan bir yararının olacağını düşünmüyorum. Bu haliyle var olan istihdam sorunlarına katkıda bulunmaktan başka bir sonuca yol açmaz diye düşünüyorum. Ama, ifade ettiğim gibi olursa, buradan mezun olanlar iki farklı alanda çalışabilirler ve bu alanlar birbirlerini destekleyebilir. Hâlihazırda, lisansüstü programların geliştirilmesinin ve daha nitelikli hale getirilmesinin daha acil bir konu olduğunu düşünmekteyim.

Nazmiye Hazar: Okullarda eğitimi yönetmekle görevli olan okul yöneticilerinin eğitim yönetimi ile ilgili herhangi bir lisans ya da doktora eğitim programından mezun olmaları sizce okul yöneticilerine ne gibi katkıları vardır? Neden?

Ahmet Aypay: Araştırmalarımızda, lisansüstü eğitim görmüş müdürler vizyonlarının değiştiğini ifade ediyorlar. Lisansüstü program veya herhangi bir eğitim programı öğrenciyi olumlu etkilemelidir. Ancak, sadece vizyonun gelişmesi yeterli değildir. Tutum, duygu, inanç, beceri, davranış ve yeterliklerin de gelişmesi ve somut olarak uygulamaya yansması gerekir. Bu durumda bu düzeyde eğitimlere talep kendiliğinden oluşur. Bu eğitimlerin yararını görürse, MEB daha fazla bu tür eğitimleri talep eder.

Okul müdürleri ayrıca kendilerinin bir bakış açısı geliştirdiklerini, sorunları nasıl ele alacaklarını, çözüm için nasıl bir yol izlemeleri gerektiğini öğrendiklerini ifade etmektedirler. Tüm bunlara rağmen, bir önceki soruda ifade ettiğim kuram-uygulama/teori-pratik dengesinin kurulması durumunda somut olarak uygulamadaki yansımalarını görebiliriz.

Yüksek lisans ve doktora eğitimi Milli Eğitim Bakanlığı için hem Türkiye’de hem de KKTC’de çok önemlidir. Sadece eğitim yönetimi değil, diğer eğitim bilimleri uzmanlık alanları da çok önemlidir. Burada temel bir sorun ise, Milli Eğitim Bakanlığı’nın bu alanda uzmanlık eğitimi alacak kişileri istihdam edecek kadroları oluşturması gereklidir. MEB uzmanları bünyesinde tutacak personel politikaları geliştirmelidir. Aksi, halde özellikle doktora yapanların ya üniversitelerde görev yapmak üzere MEB’de ayrılmaları istenecek veya atıl olarak beceri ve yeteneklerinden uzmanlıklarıyla orantılı olarak faydalanılmadan, buldukları pozisyonda devam edeceklerdir. Buldukları pozisyonda daha iyi bir eğitim ile devam etmeleri MEB için çok kötü bir durum değil, hatta tam tersine çok olumlu bir durumdur. Ancak, bu durum emeğe değer vermeme gibi önemli bir soruna yol açar ve diğer öğretmenlere olumsuz sinyaller gönderir. Yani uzman çalıştırılacaksa gereği yapılmalıdır.

Nazmiye Hazar: Hocam! Ben de meslek yaşamım içinde lisans sonrası eğitime devam ettiğimde kendimdeki araştırmacı ve yenilikçi ruhu fark edebilmeyi başardım. Bu süreçte bilimsel araştırmalar çerçevesinde okul müdürleri ile röportajlar yaptım ve yeni yeni insanlar da tanıdım. Çok enteresan ki; eğitim yönetimi alanı ile ilgili herhangi bir master ya da doktora süreci yaşamamış okul yöneticilerinin de oldukça başarılı okul yöneticisi olduklarını gözlemledim. Bu durumla ilgili sizin fikirleriniz nelerdir? Sizce okullarda eğitim lideri pozisyonunda olan okul yöneticilerinin eğitime tamamladıkları ve doğuştan sahip olmaları gereken durumları nasıl değerlendirirsiniz?

Ahmet Aypay: Evet, bu doğal bir durum aslında. Bazı insanlar doğal olarak bu yeteneklere sahip olabilirler. Öğretmenlik ve yöneticilik için bu tür argümanlar üretilebilir. Ancak, yöneticilik bu durumda tesadüfe bırakılmış olmaktadır. Bizim gözlemlerimiz sınırlı, eğitim yönetiminde her lisansüstü eğitim yapanın çok iyi bir yönetici olmayabileceği gibi, yapmayanların da iyi yönetici olduğu anlamına gelmez. Ben de size eğitim yönetiminde yüksek lisans ve doktora yapmış çok iyi okul müdürleri tanıdıklarım olduğunu söyleyebilirim. Oransal olarak bakmak gerekir, bu konuda veriyle konuşmak gereklidir. Araştırma sonuçları bize şunu söylüyor: en iyi birleşim yetenek+deneyim+eğitimidir. Okul müdürlüğüne atanacaklarda belli yeteneklerin olması gerekir, bu alanda daha önce çalışmış olmaları arzu edilen bir durumdur ve bu durumda bu yetenek ve deneyimlerini kuramla/teoriyle daha ileriye taşıyabilirler. Burada şu şekilde bir benzetme yapabiliriz. Teşbihte hata olmasın ama. Bir insan doğuştan çok iyi şoförlük becerilerine sahip olabilir. Ama biz herkesin ehliyet almasını istiyoruz. Bu konuda bazı temel becerilere sahip olmasını istiyoruz. Niteliği tartışılabilir ama bu bireyi yine de hem teorik hem uygulamalı bir sınava alıyoruz. Bazı insanlar ehliyet olmadan da araba kullanabilirler. Bu bazı bireyler için kolayca öğrenilebilen bir beceriyken, bazıları için daha zor olabilir. Ancak, biz tüm bireylerin kendi güvenliği için hem de toplumun güvenliği için, ehliyet almalarını istiyoruz. Yani kısa da olsa bir eğitimden geçmelerini istiyoruz. Ama tüm bunlar, bu bireyin kurallara uyacağını garanti etmiyor. Sürekli izleme, bilinçlendirme, denetim-değerlendirme ve cezalandırma ile davranışını yönlendirmeye çalışıyoruz çünkü güvenlik çok önemli.

Benzer bir biçimde, bir birey eğitim almadan iyi bir yönetici olabilir. Ama bu tesadüfe bırakılamayacak kadar önemlidir ve şimdiye kadar yaşadığımız deneyimler bu sayının çok sınırlı olduğunu gösteriyor. Yani, eğer eğitim almayanların iyi yönetici olduğunu düşünseydik, zaten bunları konuşuyor olmazdık ve eğitimimiz çok iyi durumda olurdu. Dünyanın sayılı eğitim sistemlerinden biri olurdu. Eğitim yönetimi de bir uzmanlıktır ve

uzmanlık yetenek, deneyim ve değerler sistemi ile iyi bir eğitim gerektirir. Yine şoför ve araba örneği ile devam edersek, deneyim bize geçmişte yaptıklarımızdan çıkardığımız sonuçların faydalı olup olmadığını gösterir. Deneyim iyi bir öğretmendir ancak çok pahalı bir öğretmendir. Bir sürücünün tekrar tekrar kaza yaparak araba sürmesini öğrenmesi nasıl acı ve istenmeyen bir durum ise (eğer hala hayatta kaldıysa), eğitim yönetiminde de bunu yapmak istemeyiz. Tabii ki güvenli, keyifli ve verimli bir sürüş için; aracın, yolun ve hava şartlarının da uygun olmasının bir kariyer için önemli olduğunu ifade etmemiz gerekir. Yani, bunun altyapısının iyi oluşturulması gerekli. Yolda, araçta, bireyde ve hava koşullarının da sıklıkla değişmemesi gerekir.

Deneyim, arabayı sürerken dikiz aynasına, arka sağ ve sol aynalara bakmak demektir. Güvenlik için onlara ara sıra bakmak gerekli ve faydalıdır. Ancak, bu aynalara bakarak arabayı süremezsiniz. Önünüze bakmanız gereklidir ve önünüze çıkabilecek tehlikelerin ve fırsatların farkında olmanız gerekir. Kendi kullandığımız arabaya ek olarak, önünüzdeki, arkanızdaki, yanınızdaki arabaları yönetmeniz gerekir. Deneyim geçmiş ile bağ kurmak, geçmişteki olumlu deneyimlerden yararlanmak demektir. Geçmişte olumsuz deneyimler de olabilir. Ama, eğitim geleceği inşa etmektir. Geçmişteki olumsuz deneyimlerin olumluya nasıl çevrilebileceğini, olumluların ise nasıl daha da çoğaltılabileceğini öğretir. Gelecek, yenidir, geçmiş değildir, farklıdır ve ancak yenilikle (eğitimle) inşa edilebilir.

En iyi okul yöneticisi seçme sistemi, yetenek+deneyim+eğitim ile yapılır. Bunları hep liyakat ile yapmak gerekir. Doğal olarak bu üç kriter de belli bir yere kadar yeterlidir. Eğitim hayatı boyunca devam eden bir süreç ve eğitimi sürekli bir yenilenme olarak aldığımız zaman, en iyi yönetici yöneticileri yetiştirmiş oluruz. Mevlana gibi “Her gün bir yerden göçmek ne iyi / Her gün bir yere konmak ne güzel / Bulanmadan, donmadan akmak ne hoş / Dünle beraber gitti cancağızım / Ne kadar söz varsa düne ait / Şimdi yeni şeyler söylemek lazım.” Yunus’un dediği gibi, “Her dem yeniden doğarız, bizden kim usanası.” Kimsenin bizden usanmaması için, yeni şeyler söylemek için okul yöneticilerine başlangıçta ve sürekli gelişim için eğitim şart diyelim.

Nazmiye Hazar: Son yıllarda eğitim yönetimi alanında yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin arttığını görmekteyiz. Bu çerçevede bu alanlardan mezun olan öğrencilerin yüksek lisans için en az 2 yıl; doktora için ise 4 yıl bir araştırma yaptığını düşünecek olduğumuzda Kıbrıs’ta KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı’nda her öğretmen ilgili daire birimi esas alınarak Eğitim Ortak Hizmetler Dairesi’nden

araştırma yapacak oldukları konu ile ilgili etik kurul onaylarındaki gibi bir araştırma izni almaktadır. Bildiğiniz üzere sadece doktora sürecinden 100 öğrencinin 4 yılda yapmış olduğu çalışma $4 \times 100 = 400$ yıllık bir birikim olarak düşünüldüğünde “devletlerin bu çalışmalardan istifade etmesi bir yılda 400 yıllık bir birikim demektir” diye düşünmekteyim. İnsan ömrü 400 yıl süremeyeceğine göre devletin üst yönetim kadrolarında yer alan yöneticilerin bu konuları dikkate almaları gerektiğini düşünenlerdenim. Nitekim bildiğiniz gibi üniversiteler araştırma üniversitesi olma gayretlerinde fark yaratarak bir rekabete dahil olmaktadırlar. Nitekim bir araştırmanın yapılabilmesi için her ne kadar ilgili birimler ve kurumlardan izinler alınıyor olsa da KKTC’de de bizim kendi bakanlığımız çatısı altında izinler Talim Terbiye Kurulu’nun onayı ile ilgili dairelerden alınmaktadır. Ardından araştırmacılar mezun olduktan sonra tezlerinin bir örneğini de Eğitim Bakanlığı’na da teslim etmektedirler. Bu tezlerin değerlendirilme geliştirilmesi ile ilgili Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde uzman kişilerin sayısının oranı yapılan araştırmaları takip ve incelemeleri açısından yetersiz olduğunu söyleyebiliriz. Pek çok akademisyen ve öğretmenin yapmakta oldukları tezlerin yanı sıra araştırma makalelerinin değerlendirebilecek güçlü ve kadrolu personelin olmaması adanın kuzeyinde bilimsel araştırmaların bakanlık çatısı altında değerlendirilmesini yetersiz kılmaktadır. Bu bağlamda Türkiye’de hatta gelişmiş ülkelerde bu yönde nasıl bir sistemin olduğunu ve varsa bu bilgilerin zaman açısından ekonomik anlamda değerlendirilmesi ile ilgili önerebileceğiniz modeller var mıdır?

Ahmet Aypay: Evet, bu soru için teşekkür ederim. Aslında tüm eğitim sistemlerinin temel sorunlarından birisi, az önce de yönetici yetiştirme bağlamında ifade ettiğimiz ihtiyaç, ilişki olma ve kuram-uygulama dengesiyle ilgili ciddi bir sorundur. Evet, birçok araştırma yapılmaktadır (nitelikleri sorgulanabilir) ama iyi de olsa, bu araştırma sonuçlarını kullanamıyoruz. Bu aslında karmaşık bir sorun ama çözülemeyecek bir sorun değil. Burada en önemli konu yine MEB’e düşüyor. Uzman istihdamı bizim bakanlıkların neredeyse hiç yararlanmadıkları bir konu. Kısa süreli projelerde veya ihtiyaç anında akademisyen vb. görevlendirilmesi demiyorum. O ayrı, ihtiyaç dahilinde her zaman kullanılabilir. Ama, Mili Eğitim Bakanlığı’nın kendi bünyesinde uzun dönemde hemen her alanda kendi içinden gelen, sistemi tanıyan, sorunlarına hâkim, uygulamanın yanında teoriyi de iyi bilen, kendi kaderini sistemin kaderiyle özdeşleştirebilen ve iyi eğitim verebilecek insanlara ihtiyacı var. Yine teşbihte hata olmasın ama, siz hiç Araştırma-Geliştirme (ARGE) birimi olmayan büyük bir

şirket gördünüz mü? Göremezsiniz. Apple, Tesla, Amazon, Samsung gibi şirketler en fazla harcamayı yapıyorlar. Türkiye’de ise ASELSAN, TUSAŞ, Ford, Roketsan, vb. Ben bir kamu kurumu bu şirketler kadar harcama yapsın demiyorum. Aslında oransal olarak yapması gerekir. Ama minimum düzeyde bile olsa, kendi ihtiyaçlarını belirlemek ve bunları karşılamak, kendi insan kaynağını/kıymetini geliştirmek için bu gerekli. Türkiye’de MEB EARGED adlı yıllarca iyi-kötü hizmet etmiş, belli bir düzeye gelmiş EARGED’i kapattı.

Evet, ilk yapılacak iş, bir ARGE birimi kurmak ve bunu yetişmiş ve nitelikli genç ama deneyimli bireylerle donatmaktır. Uzmanlık değer vermekle ilgilidir. Değer de daha çok fırsat tanımayla ilgilidir. Onları istihdam ederseniz, fırsat tanırırsınız ve biraz da maddi olarak desteklerseniz sizin bu ihtiyaçlarınızı giderirler. Yönetici olarak çok hata yapmanızı önlerler, sistemin daha verimli hale gelmesine ilişkin öneriler sunarlar.

Siz, KKTC Talim Terbiye Başkanlığı’ndan izin alınıyor dediniz. Evet, tüm araştırmalar izin alınarak yapılıyor. Ama bu bir rutin prosedürdür ve daha çok kontrol amaçlıdır. Bizim işimize yarayan bir araştırma yapılsın bizde sonuçlarından faydalanalım bakış açısıyla yapılan araştırmalar değildir. Çünkü buna yönelik olarak biriminiz yok ve personeliniz yok.

Kurulan ARGE birimleri yoluyla, hangi araştırmaların sizin için öncelikli olduğunu belirlersiniz. Bunları teşvik edersiniz. Nasıl teşvik edersiniz? İlk olarak veri sağlayarak. Bugün MEB’in elinde MEBBİS sistemi içinde belki dünyanın en büyük veri kaynaklarından birisi var. Ama bu veriler paylaşılmıyor ve kullanılmıyor. Muhtemelen bakanlık kendi içinde bunu kullanıyordur. Ama yeterli uzmanlık ve açık veri olmayınca, bunun geçerliliği ve güvenilirliği sorgulanır, veriler güncellenmez ve âtil halde kalır. Nihayetinde de eskir ve kullanılamaz hale gelir. Bir de öğretmen ve okul müdürlerinden çoğu zaman kullanılmayan gerekli olup olmadığı belli olmayan verileri sürekli girmeleri istenir.

Eğitim araştırmalarını toplayacak ve araştırmacıların bilgiye erişimini sağlayacak, bu hizmeti sunacak bir birim gerekli. ABD’de Education Resources Information Center (ERIC) bunu yapmaktadır. Bu bugüne kadar ne yapılmış? Ne olup bitmiş? Bunları ortaya koyar. Yani, tekerleğin tekrar tekrar keşfini önler.

ABD’de ayrıca Eğitim Bakanlığı’nın Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Institute of Educational Sciences-IES), Ulusal Eğitim İstatistik Ofisi (National Center for Education Statistics-NCER), Ulusal Eğitim Araştırma Merkezi (National Center for Education Research-NCER), Ulusal Özel Eğitim Araştırma Merkezi (National Center for Special Education Research-NCSE) ve

Ulusal Eğitim Değerlendirme ve Bölgesel Yardım Merkezi (National Center for Education Evaluation and Regional Assistance-NCEE) adlı araştırma geliştirme birimleri bulunmaktadır. Sadece IES'de 180 uzman çalışmaktadır. Örneğin, IES web sayfasında, öğretmenler için veriye dayalı “Veriye dayalı Neyin İşe Yaradığını Öğren-veriye dayalı” (“Find What Works based on evidence”) başlığı altında her alanda işe yarayan programlar, ürünler, uygulamalar ve politikalar hem görsel hem de bireysel olarak araştırma sonuçlarının sentezi ve öğretmenler için anlaşılır ve uygulanabilir biçimleri bulunmaktadır. Burada araştırmanın yapıldığı kademe (örn, erken çocukluk eğitimi, araştırmanın kısa özeti, ilgili diğer kaynaklar, değerlendirme sonuçları, ne kadar etkili olduğu, ne kadar gelişim sağladığı, raporun kendisi, o konudaki bulguların sistematik analizini sunmaktadır. Aynı bakanlığın web sayfasında, Veri ve Araştırma (Data & Research) başlığı altında topladığı verileri araştırmacıların kullanımına açmaktadır. Siz hiç MEB veya YÖK'ün elindeki tüm raporları, araştırma sonuçlarını ve verileri paylaştığını gördünüz mü? Olumsuz olsalar bile.

Diğer yandan İngiltere’de OFSTED, 1800 personeliyle denetim ve geliştirme yapmaktadır. Bu kurum doğrudan Eğitim Bakanlığına bağlı değil, parlamentoya bağlı çalışmaktadır. Bizde de denetim, rehberlik ve araştırma birimleri vardır. Ancak, ben bu birimlerin hazırladığı bir rapora rastlamadım. Bu benim eksikliğim olabilir. Hem ABD hem de İngiltere’de bu merkezlerin kendileri araştırma yaptıkları gibi, dışarıya da araştırma yaptırabilmektedirler.

Kısaca, MEB’in TEKNİK YAPISINI kurması gereklidir. Teknik yapı deyince teknolojiyi kastetmiyorum. Teknoloji araç olarak kullanılabilir. MEB kendisi araştırma yapabilir, veri sağlayabilir, araştırma yaptırabilir ve yapılan araştırmaların sonuçlarını sentezleyerek, öğretmen ve öğrenciler için yararlı olabilecek pratik bilgilere dönüştürebilir. Bunun için bir çerçeve kurulabilir. Oralardan aynen almak gerekmez. Ancak, bunu yapmak için, kendi kurduğunuz kurumları ve buralardaki birimleri (EARGED gibi) kapatmamanız gerekir. Var olanların aksayan yönlerini geliştirerek daha da güçlenmelerini sağlamak lazım.

Nazmiye Hazar: Türkiye’de Kuzey Kıbrıs’ta dünyanın pek çok farklı ülkesinden misafir olarak katıldıkları eğitim yönetimi kongreleri düzenlenmektedir. Bu bağlamda eğitim yönetimi kongreleri uluslararası düzeyde akademik çalışmaların da araştırmacılara hatta dinleyici olan her kişiye bilgi paylaşımı olarak geri dönebilmektedir. Peki; eğitim yönetimi ile ilgili bu kongreler değişim ve gelişimlerin de paylaşıldığı bir fırsat olarak düşünülür ise; bu kongrelere katılım ve bildirilerin yanı sıra dergilerde yayınlanması ile ilgili ticarete dönüşmüş olan bu bilimsel paylaşım ve yayınlar süreçlerinin maddi ve

manevi anlamda araştırmacıları sorun olan unsurları nelerdir? Neden? Varsa geliştirilmesini önerebileceğiniz çözüm önerileriniz nelerdir?

Ahmet Aypay: Evet, bu da önemli bir sorun alanı. Herkesin kendi adına bir kongresi ve bunların yıllık toplantısı var. Artık kongreler isimleriyle değil, kişi adlarıyla anılıyorlar. Filancanın kongresi, falancanın kongresi, A yayınevinin kongresi vb. olarak anılıyorlar. Bir de üniversite ortak oluyor. Bu iş ciddi bir ekonomik endüstriye dönüşmüş durumdadır. O alanın öğretim üyeleri ve uygulamacılarını temsil eden ve alana katkı sunmaya çalışan dernekleri kastetmiyorum. Ama bir bakıyorsunuz, dernek çok demokratik ama kuruluşundan bugüne aynı kişi derneğin başkanı. Sorsan, mangalda demokrasi adına kül bırakmazlar. Bu bilime ters bir süreçtir. Buradan bilim çıkmaz. Niye? Çünkü birincisi buralarda reddedilen bildiri bulamazsınız. Hepsi bir şekilde kabul edilir. Ciddi bir eleştiri göremezsiniz, ciddi bir rapor çıkmaz. Bunlar olmayınca, bilim çıkar mı? çıkmaz? Bilim araştırma, tartışma, sorgulama, etkileşim, fikirlerin çarpışması, etkileme, denetim, kontrol, test etme sonucu ortaya çıkar. Kişinin başkanlığını sorgulayamadığın bir yerde neyi sorgulayabilirsin? Sorarsan en demokrat onlardır.

Yayın açısından, bunların ya kendi dergileri oluyor, dergilerle anlaşıyorlar veya bildiri kitabı çıkarıyorlar. Bir de procedia veri tabanını ayarlıyorlar. Gelsin yayınlar. Ayrıca, paralı dergiler var. İnsan hiç emek verdiği, değerli olan bir araştırmasını para vererek yayınlar mı? Eğer bu değerliyse, bir yerde yayınlanır. Eğer çok değerliyse, iyi bir yerde yayınlanır. Bu konuda çok etik sorun da var.

Ayrıca, herkesin kendi derneği olunca, şöyle bir sorun oluyor: Bu küçük dernekler zaten az sayıda olan akademisyen ve dernekleri bölüyor. “Biz zaten üç beş kişiyiz ve birbirimizi biliriz”e dönüyor mesele. Bu kadar bölünmüşlük ve parçalanmışlıkta akademik denetimi kim yapacak? YÖK mü? ÜAK mı? Hayır, öncelikle profesyonelleşmeyi o alanın dernekleri yapmalıdır. Örneğin, American Educational Research Association’a (AERA) bakınız. Veya Avrupa Eğitim Araştırmaları Derneği (Avrupa Eğitim Araştırmaları Derneği-EERA). Bunlara binlerce-on binlerce araştırmacı katılır. Burada başkanlığa seçilen kişiler en saygın akademisyenlerdir. Bir dönem başkanlık yaparlar. Kurullar vardır ve çalışır. Ücretleri kendi vatandaşları için makuldür. Dünyanın her yanından binlerce akademisyen katılır, tartışır, eleştirir, eleştirilir. Araştırma bulgular bilimsel toplum ile paylaşılır, test edilir. Buralarda bildiri kabul ettirmen için, makalenin tamamlanması gerekir. Makalenin her kısmını içeren en az 10 sayfalık makalenin bir yıl önceden başvurusu yapılır. Bu kongrelere katılırsan, bir şeyler

öğrenirsin, gelişirsin, alanın en önemli araştırmacılarıyla etkileşim şansı bulursun. Biz de ise, bir hafta önce bir paragraf gönder, bildiri kabul edilir. Ayrıca, bizde hocalar kongreye bir şeyler katmak için değil ağırlanmak için giderler. Gider, gezer gelirsin. Katılmasan bile katılım belgesini alırsın. Aday olanlar ise (Dr. Öğretim üyesi vb.), yükselmek için giderler, yükselince de bir daha o kongreye katılmazlar. Kendi kongrelerini kurarlar. Para kazanırlar. Bazı büyük hocalar da (!) davetli konuşmacı olmazlarsa kongreye katılmazlar. Her zaman onlar için özel bir oturum ayarlanır. Bu kişiler genellikle kongreyi organize eden kişinin doktoradan hocalarıdır. Sonuç olarak, eğitim de kimse karşısına bir muhatap bulamıyor. O zaman da herkes kafasına göre bir uygulama veya en iyi bildiği şeyi yapmaya çalışıyor. Sonuçların nasıl olduğunu da hep birlikte görüyoruz.

Nazmiye Hazar: Eğitim yönetimi, denetimi, ekonomisi ve planlaması ile ilgili yabancı kaynakların çevirileri ile kaynak edinebildiğimiz bol yazar ve bol kitabın mevcut olduğu bir dönemdeyiz. Karşılaştırmalı eğitim yönetimi, denetimi ve ekonomisi ile bir takım kaynaklara gerek internet ortamında gerekse kitapçılardan çok rahat ulaşabilmekteyiz. Ancak eğitim yönetimi alanında yüksek lisansını tamamlayan ve yine aynı alanda doktora sürecinde olan bir öğrenci olarak katıldığım kongreler ve okuduğum akademik makalelerde Türk eğitim sisteminin ve Türk eğitim yönetimi alanındaki konuların hala daha eski kaynaklarla karşılaştırılabildiğini, Türk Eğitim Sisteminin eksiklikleri olduğu gibi gelişen özelliklerini öne atabilen pek fazla kaynağın olmadığını, genelde bir dönem pek çok araştırmacının İngiltere, Almanya, Amerika ve Japonya ile kıyaslandığını ve bu ülkelerin eğitim sistemlerinin kendi ülkemizden çok üstün olduğu algısı yer almakta. Oysa İngiltere’de KKTC’yi temsilen Londra Türk Dili ve Kültürü Okulları’nda görev yapmış bir öğretmen olarak en başta eğitimde basit bir yazı yazma sorunu olduğunu hiçbir kaynakta görmediğimi, birebir orada hem bir öğretmen hem de bir veli olarak eğitim sistemlerini farklı farklı okulları bu amaçla gözlem fırsatı da yakalamıştım. Bu açıdan saha çalışmaları ile ilgili Türkiye ve Kıbrıs’ı nasıl değerlendirirsiniz ve bu yönde objektif olarak ne yapılması gerektiğini önerirsiniz?

Ahmet Aypay: Evet, Nazmiye hocam, tüm can alıcı soruları sıralamışsınız. Her alanın önemli kaynaklarının çevirisi çok faydalıdır. Ancak, bu herkesin her şeyi çevirmesi anlamına gelmemelidir. Türkiye’de bir dönem çok ciddi kaynak eksikliği bulunmaktaydı. Eğitimcilerin yabancı dil bilgisi de yeterli değildi. Dolayısıyla, bir dönem kaynak eksikliğini gidermek için kitap çevirileri yapıldı, biz de yaptık. Ancak, bu sınırlı, iyi bir ekiple ve iyi bir editör incelemesinden sonra yapılmalıdır. Bu konuda iyi çeviriler olduğu gibi çok kötü çeviriler de

bulunmaktadır. Eseri ya bir veya iki kişi çevirmeli ya da iyi bir editörün okuması sonucu yayınlanmalı. Aksi halde, kavram karmaşası ortaya çıkıyor ve eser anlaşılmıyor. Daha önce de ifade ettiğim gibi; ufuk açan, temel ve iyi kaynaklara her zaman ihtiyaç var. Çünkü bu eserler genellikle yılların birikimi.

Ancak, Türkiye’de nitelikli kitap ortaya çıkmıyor. Türkiye’de eğitimde uzman akademisyen sayısı çok azdır. Genellikle pratisyen hekim gibidir uzmanlarımız. Her konuyu biliriz. Sosyoloji, psikoloji, felsefe, eğitim yönetimi... yükseköğretim, Çok geniş bir yelpazede her konuda biraz bilgi sahibi olunca, doğal olarak bazı konularda derinleşmemiz imkânsız hale gelebiliyor. Sağdan soldan kırpma eserlerle “GURU” bile sayılırsınız. Atama-yükselme sistemi de uzmanlaşmayı desteklemiyor. Hatta uzmanlaşmamayı özendiriyor.

Bu durumda araştırmalar da, -bu hafta neyi araştırırsam? Falancanın kongresine ne yazsam? Şu konu bura ara popüler, bununla ilgili bir makale yazayım! Şu ders yeni açılacak, bunun kitabını yazayım! Monologlarına dönüşüyor. Bu durumda da nitelikli bir eser çıkmıyor. Bunu daha fazla açmak için şu örnekleri verebiliriz. Batı’da hocalar yıllarca bir konuyu enine-boyuna araştırırlar ve o konuda bir kitap yazarlar. Sonra, bu kitabı sürekli güncellerler. Eğer hoca kitabını güncellemeye devam ederse, kırk yıl sonra (rakamla 40) bu kitap alanda bir klasik hale geliyor. Hoca emekli olur veya emekliliğine yakın, bir öğrencisini de ortak yazar olarak alıyor ve eserin hep güncel kalmasını sağlıyor. Her eserin kırk yıl beklemesine gerek yok. Çok iyi eserler daha kısa sürede neredeyse paradigmatik olmanın kıyısına gelebilirler. Ama bunların sayısı azdır. Yani, insanların az ama konuları derinlemesine ele alan veya birbirine benzer/yakın alanlarda eserler üretirler. Doğal olarak, bu kitaplar akademik gelmez insana. Uygulamayı da içerir, kapsar ve o uygulamalar akademik bilgiyle yoğrulur, kıvama gelir.

Bizde bunun için zaman yoktur. Hoca acil yükselecektir veya yükselmiştir ve herkesin kendi bilgisinden acil olarak istifade ister. Açılın! Kim tutar hocamızı! Birçok okuyan ama hiç yazmayan hoca vardır bir de çok yazan ama az okuyan. İkisi de eğitime tabi tutulmalıdır. Çok fazla ve farklı alanlarda kitap yazınca, doğal olarak her konuya hâkim olunamayacağından kitapların ayakları pek yere basmaz. Uygulamadan kopuk olur. Çok akademik kokar. Hoca zorla okutursa okunur, yoksa kimse okumaz. Zaten hocanın da içine sinmemiştir kitap. Eee, hocanın birçok kitabı da varsa, bunlar güncellenmez. Hangi biri güncellenecek? On kitap varsa on yılda ancak sıra gelir ve sıra geldiğinde zaten yeniden eskimiş olur. Bu döngü böyle gider. Üç-beş yıl sonra o kitapları kimse hatırlamaz. Hatırlanan kitaplara örnek vermek

gerekirse, Rahmetli Prof. Dr. Ziya Bursalıoğlu'nun, Eğitim Yönetiminde Teori ve Uygulama ile Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış kitapları örnek verilebilir.

Şimdi, aslında Batı'da yapılanlar yapılır ve şimdi yaptıklarımızı yapmazsak, bu sorun ortadan kalkar diye düşünüyorum. Çok emek harcanmış, sahiplenmiş iyi bir eser yazılırsa ve sürekli güncellenirse aslında bizim de çeviriye ihtiyacımız azalır ve kendi eğitim ortamlarımızın sorunları derinlemesine inceleyen kaynak eserler ortaya çıkacaktır.

Nazmiye Hazar: Hocam! Peki dünyada yapılan araştırmaları da göz önünde bulunduracak olur isek; Türkiye ve bunun paralelinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde eğitimde disiplinler arası yaklaşımların her geçen gün önem kazanıyor olması durumunu da ele alarak eğitim yönetimi, denetimi, ekonomisi alanın da disiplinler arası yaklaşımlarla ilgili gerek öğrencilerimizi, gerek öğretmenlerimizi, müdürlerimizi hatta araştırma yapan tüm üniversite öğrencilerine ne gibi tavsiyeleriniz vardır? Neden?

Ahmet Aypay: Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde disiplinler arası çalışmalara ihtiyaç büyüktür. Bu bir bakıma dünyada bilimsel sürecin bir parçasıdır. Eğitim açısından ise olmazsa olmazdır. Eğitim uygulamalı bir alandır. Kendi bilimsel bilgi temeli yoktur. Sosyolojinin, yönetimin, psikolojinin, ekonominin, fizik-kimya ve matematiğın ürettiğı bilgileri kullanır. Dolayısıyla, aslında daha önce eğitim yönetimi lisans programlarının (eğer açılacaksa) çift anadal-yandal olmasını bunun için önermiştim. Dolayısıyla, eğitim alanında çalışan herkes disiplinler arası çalışmak zorundadır. Eğitimde sorunlar karmaşık ve çok boyutludur ve çözümü uzun zaman alır. Özellikle, bizim eğitim sorunlarımız kronikleşmiştir. Geçici çözüm ve günü kurtarmak amacıyla yapılan müdahaleler de sorunlarımızı daha da derinleştirmekten başka bir işe yaramamıştır.

Sorunlara birçok bilim alanınının bakışıyla bakmak, çözüm adına da alternatif bakış açılarının ortaya konulmasını sağlar. Bu eğitime daha bütüncül bakışı sağlar. Bu farklı kuram ve yöntemler her alana zenginlik katar ve daha kapsamlı, derinlemesine çözümler üretilmesine yol açabilir. Bilgiyi zenginleştirir ve ortak çalışmayı teşvik eder. Farklı alanlardan getirilen farklı bakış açıları sorunları farklı biçimlerde ele almayı sağlayabilir. Bu nedenler disiplinler arası çalışma aynı zamanda uzmanlaşmayı ve farklı uzmanlıklardan yararlanmayı teşvik eder. Bunun için önemlidir.

Nazmiye Hazar: Hocam genel anlamda bilimde her geçen gün değişmeler ve gelişmeler olduğunu görüyoruz. Teknolojinin gelişmesi ile birlikte her şey adeta görsel uyarıcılığı ile etkili olan teknolojik araç gereçlerdeki ekranlar ile bütünleşti . İnternet ile sürekli haşır neşir olduğumuz bir çağdayız. Bu açıdan bu çağın gerekliliklerini de ele alacak olduğumuzda eğitim yönetimi alanında yüksek lisans ya da doktora tez öğrencisi olmuş olan arkadaşlarımıza tez çalışmalarında ne gibi konulara çalışmalarının ülkelerimize ve yeni kuşaklara daha fayda sağlayacağını düşünmekteyiz?

Ahmet Aypay: Evet, teknoloji aslında sadece bugün değil, her zaman önemli olmuştur. Bugün bilgisayar ve internet teknolojileri önemli hale gelmiştir. Ama bir zamanlar, radyo, teyp, film, televizyon gibi teknolojiler de benzer etkilerde bulunmuşlardı. Bunları şu an kullanılan teknolojinin değerini küçümsemek amacıyla söylemiyorum. Ama, hangi konuyu çalışalım yerine, ben şu konuyu önemli görüyorum, keyif alıyorum ve bu konuyu teknolojiyle nasıl bütünleştirerek araştırabilirim, ele alabilirim diye düşünmek sanırım daha faydalı. Teknoloji aslında Techno+Logos kelimelerinden oluşuyor, yani yapım bilim demek. Neyi yapıyorsak, onun yapım bilimi. Bizim konumuza gelince eğitim. Eğitimin teknolojisi eğitim ve öğretimdir. Diğerleri ise destekleyici araçlardır. Bilgisayar, internet, yapay zekâ, vb. ni çalıştığımız/çalışmak istediğimiz konuyla nasıl bütünleştirebiliriz diye düşünmek daha faydalı. Çünkü teknoloji amaç değil araç. Amaç ise öğrenme. Temel amaç ise öğrenmeyi öğrenme, diğerleri öğrenmeyi öğrenirken destekleyici araçlardır. Böyle düşünmek gerekir. Bu durumda da aslında daha önce belirttiğimiz disiplinler arası çalışmalar teşvik edilir. Öğrenmeye yönelik her konu/problem önemlidir ve önemli kalacaktır. Sorun, bizim bunu nasıl ele aldığımızdır? Araştırma ve teori konusunda yetkinliğimizdir. Çok iyi konuyu çok kötü bir biçimde ele alabileceğimiz gibi, çok iyi bir konuyu çok kötü bir biçimde ele alabiliriz. Sonuçta, önce ne yapmak istediklerini belirlesinler, sonra çalışmak istedikleri konuyu ve bu konuyu teknolojiyle birlikte nasıl ele alacaklarını araştırınsınlar. Bu onların problemlere yenilikçi bakış açılarıyla ele almalarına yardımcı olacaktır.

Nazmiye Hazar: Hocam çok teşekkür ederim. Bu sorular pek çok üniversitedeki hocalardan tutun okullarda öğretmenlik yapıp eğitim hayatına hala daha eden araştırmacılara, üst yönetimlerde eğitim yönetimi rolleri üstlenen yöneticilerimize çok ama çok faydalı oldu. Teşekkür ederim. Bir başka röportajda görüşmek dileği ile sağlıklı kalın!